

شناسایی عوامل مؤثر بر انحرافات جنسی زنان (مطالعه موردی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردستان)

پدیدآورنده (ها) : واصفیان، فرزانه

اخلاق :: نشریه پژوهش نامه اخلاق :: بهار ۱۳۸۸ - شماره ۳ (ISC)

صفحات : از ۱۷۳ تا ۱۹۱

آدرس ثابت : <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/899396>

تاریخ داندلود : ۱۴۰۲/۰۷/۲۲

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

- شناسایی عوامل مؤثر در انحرافات جنسی زنان از دیدگاه مردان و زنان: (مطالعه موردی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردستان)
- بررسی عوامل مؤثر بر پوشش اسلامی در دانشگاه (مطالعه موردی: دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرضا)
- بررسی عوامل مؤثر بر گرایش دانشجویان به رفتار جمعی (مطالعه موردی: دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز)
- سنجش میزان برخورداری دانشجویان از شاخص‌های دینداری و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران)
- بررسی عوامل فرهنگی مؤثر بر روحیه کارآفرینی زنان (مطالعه موردی دانشجویان زن دانشگاه آزاد اسلامی چهارم (
- میزان دینداری زنان دانشجو و عوامل اجتماعی مؤثر در آن (مطالعه‌ی موردی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران)
- بررسی عوامل مؤثر بر نگرش جوانان به جهانی شدن فرهنگ (مطالعه ی موردی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر)
- شناسایی عوامل مؤثر بر اسلامی شدن دانشگاهها از منظر دانشجویان (مورد مطالعه: دانشگاه آزاد واحد شمال تهران)
- بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر نگرش اساتید رشته های غیرزبانی دانشگاه های آزاد منطقه ۳ کشور بر یادگیری زبان انگلیسی به عنوان زبان آکادمیک (مطالعه موردی: دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل)
- بررسی مطالعه غیر درسی دانشجویان و شناسایی عوامل مؤثر بر آن از نظر دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بجنورد

شناسایی عوامل مؤثر بر انحرافات جنسی زنان (مطالعه موردی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردستان)

فرزانه واصفیان*

چکیده

هدف کلی این پژوهش شناسایی عوامل مؤثر بر انحرافات جنسی زنان از دیدگاه مردان و زنان می‌باشد. پژوهش کاربردی است و از روش توصیفی - پیمایشی استفاده شده است. به‌منظور گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه محقق استفاده شد. ضریب پایایی پرسش‌نامه ۰/۹۴/۳۵ برآورد شد. نمونه آماری مشتمل بر ۱۳۲ نفر (دانشجویان، مدیران، اساتید و کارکنان واحد اردستان) در سال ۸۶ - ۸۵ که از طریق نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی و از طریق نرم افزار SPSS انجام پذیرفت. نتایج نشان داد که عوامل خانوادگی و فرهنگی بر انحرافات جنسی زنان مؤثر بوده و تأثیر عوامل اقتصادی کمتر است.

واژگان کلیدی

انحرافات جنسی، اقتصاد، خانواده، فرهنگ، زنان.

*. دکترای فلسفه تعلیم و تربیت و برنامه‌ریزی و عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردستان.

طرح مسأله

انسان در طول تاریخ همواره از انواع انحرافات و آسیب‌های اجتماعی رنج برده و همواره در جستجوی علل و عوارض آن و رهایی از این مسائل بوده است؛ چراکه به‌دلیل اجتماعی بودن انسان، ممکن است هرگونه خلل در هر زمینه‌ای کل جامعه را تحت‌الشعاع خود قرار داده و سلامت سیستم اجتماعی را به‌مخاطره اندازد. واژه انحراف از صدها سال پیش به‌کار می‌رفته؛ اما مفاهیم جامعه‌شناختی آن نسبتاً جدید است. جامعه‌شناسان و جرم‌شناسان انحراف را به رفتاری اطلاق می‌کنند که مخرب زندگی بوده، مورد سرزنش قرار گیرد یا موجب لکه‌دار شدن و جریمه گردد. (ستوده، ۱۳۷۳: ۹۹۸)

انحرافات اجتماعی را عبارت از هر نوع وضعیت یا رفتاری می‌دانند که اعضای قوی‌تر یک گروه اجتماعی به‌طور معقول، تخلفی جدی را نسبت به ارزش‌ها یا معیارهای مهم خود مورد توجه قرار می‌دهند. آلبرت کوهن،^۱ رذیلت، تقلب، خدعه، نادرستی، جنایت، آ‌ب‌زیرکاهی، تعارض و نظایر آن را انحراف می‌داند و در ادامه می‌افزاید:

فهرست کردن این‌گونه انحراف‌ها یا کج‌روی‌های مختلف امکان‌پذیر نیست و به‌طور دقیق رفتار خاصی را باعنوان انحراف مشخص نمی‌کند؛ زیرا هیچ رفتاری خود به‌خود انحراف نیست. هنگامی یک رفتار انحراف‌آمیز نامیده می‌شود که رفتار غیرعادی دانسته شود.

آلکس اینکلز،^۲ اصطلاح منحرف را از لحاظ ویژه رفتاری بسیار گنگ و نارسا می‌بیند؛ از این‌رو معتقد است انحراف نه‌تنها با توجه به‌قوانین مدون اجتماعی، بلکه با ملاحظه اعمال و امور مورد توافق همگان نیز جنبه نسبی دارد و لازم است بین هنجارهایی که از طریق میانگین‌های آماری تعیین شده با آنچه از طریق مفاهیم اجتماعی رفتار درست یا اخلاقی تعیین می‌شود، تفاوت قائل شویم. (همان)

بنابراین برای اینکه عملی عنوان انحراف یا کج‌روی به‌خود بگیرد، باید عوامل زیادی در

1. A.K.Cohen.

2. A. Inklez.

نظر گرفته شود. این عوامل در برگیرنده اهمیت نسبی هنجارها، موقعیت خاصی که عمل در آن انجام شده و ویژگی‌های فردی و اجتماعی شخصی است که آن عمل را انجام داده است. جامعه‌شناسان برای فهم علل انحراف به عوامل اجتماعی و فرهنگی شکل‌دهنده رفتار انسان توجه دارند. و در تبیین جامعه‌شناختی خود بر ساخت اجتماعی و الگوهای کنش متقابل فرد و دیگر اعضای جامعه تکیه کرده و به‌موارد زیر اشاره می‌کنند:

۱. **جامعه‌پذیری ناقص:** بر اساس این نظریه اگر فردی به‌طور صحیح اجتماعی نشده باشد، هنجارهای فرهنگی را در شخصیت خود عجين نمی‌سازد و به‌همین سبب نمی‌تواند میان رفتار شایسته و رفتار ناشایسته تمایز قائل شود.

۲. **انحراف آموختنی است:** جامعه‌شناسان معتقدند که بسیاری از رفتارهای انحرافی، اکتسابی و قابل انتقال از شخصی به‌شخص دیگر است؛ برای مثال ساترلند^۱ می‌گوید:

برای آنکه شخصی، تبهکار گردد نخست باید یاد بگیرد که چگونه تبهکار شود. این فرآیند یادگیری در اثر کنش متقابل فرد با دیگران حاصل می‌شود.

۳. **ناسازگاری‌های فرهنگی و ساختار اجتماعی:** هر جامعه نه‌تنها هدف‌های پذیرفته‌شده فرهنگی دارد؛ بلکه وسایل پذیرفته‌شده را نیز برای نیل به این هدف‌ها در اختیار دارد. هرگاه به‌علی این وسایل در اختیار فرد گذاشته نشود، احتمال دارد منحرف گردد. کتله^۲ عقیده دارد:

اجتماع مسئول کلیه جرایم است، زیرا خود عامل به‌وجودآورنده آن است. اجتماع آلوده از انسان‌های درستکار و پاک‌سرشت، موجودی ناسازگار و نادرست و ناپاک می‌آفریند و آنان را برای ایفای نقش‌های ناپسند آماده می‌سازد. (همان)

روسیگیری از کهن‌ترین و باسابقه‌ترین انحرافات بشری است که می‌شود ردپای آن را در طول تاریخ مشاهده کرد و از قدیمی‌ترین تراژدی‌های تاریخ بشری بوده است. (جولین، ۱۹۹۴) قدمت و رواج روسیگیری تا بدانجاست که در بسیاری از سرزمین‌های کهن برای این

1. Sutherland.

2. Quetelet.

پدیده نمادها و خدایانی آفریده‌اند. «ایناری»^۱ در میان پیروان مذهب شینتو علاوه بر خدای زایش و «برنج»، الهه روسپیگری است. (گرگرسن، ۱۹۸۳) از این‌رو در آتن، زنان روسپی به‌نام آفرودیت، معابدی می‌ساختند و او را حامی و تکیه‌گاه خود می‌دانستند. (دورانت، ۱۳۷۰)

به‌طور کلی از قرن‌ها قبل از میلاد مسیح تاکنون جز در مواردی نادر مفهوم روسپیگری عبارت بوده است از «برقراری رابطه جنسی با هدف کسب دستاوردهای مادی.» (جولین، ۱۹۹۴) اما صفحات تاریخ شهادت می‌دهند که در تمامی قرون و اعصار این حاکمان و صاحب‌منصبان بوده‌اند که به‌صورت نهان و عیان بالاترین بهره اقتصادی و سیاسی را از این رهگذر نصیب خود کرده‌اند؛ برای مثال ۶۵۰ سال قبل از میلاد، در زمان حکومت ژو در چین در محله‌هایی که با چراغ‌های خاصی آراسته شده بودند، روسپیان از تجار و صاحب‌منصبان پذیرایی می‌کردند و یکی از مهره‌های رونق اقتصادی چین بوده‌اند. (گرگرسن، ۱۹۸۳)

یافته‌های تاریخی نشان می‌دهد که رومی‌ها اولین افرادی بوده‌اند که در مغرب زمین برای روسپی‌ها و روسپی‌خانه‌ها جواز رسمی صادر کرده‌اند. (همان) در حالی که شرقی‌ها قرن‌ها قبل از این تاریخ چنین می‌کردند و از این طریق همواره مالیات‌های کلانی دریافت می‌نمودند. (راوندی، ۱۳۶۸)

پدیده‌های اجتماعی به‌جهت ماهیت پیچیده آنها، کمتر با رویکرد تک‌عاملی تبیین می‌شوند؛ از این‌رو بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر انحرافات جنسی نیز از این قاعده مستثنا نیست. این عوامل ممکن است بسیار متعدد و دارای جنبه‌های خرد و کلان اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، شخصیتی، روحی - روانی و... باشد.

امروزه جامعه جهانی ترغیب شده است تا با جدیت بیشتر بر رشد انسانی دختران تمرکز داشته باشد و با دقت و نظر عمیق به‌مسأله ویژه و بسیار حساس ایشان بپردازد؛ زیرا آغاز مشکلات جوامع را می‌توان در بی‌توجهی به نیمی از جمعیت مولد و زاینده جهان خصوصاً دختران جستجو کرد. (فرانی، ۱۳۷۵)

با توجه به ترسیم «الگوی زن مسلمان» بر اساس توجه به ابعاد فردی، اجتماعی و خانوادگی حضرت فاطمه زهرا(س) لازم است برنامه عملی ملی بر اساس الگوی فاطمی تدوین شود (مرکز آمار شورای فرهنگی اجتماعی زنان، ۱۳۸۳) و با توجه به نقش سازنده و بسزایی که زنان در رشد فردی و اجتماعی جامعه دارند و این امر را در عرصه‌های مختلف به اثبات رسانده‌اند، چنانچه دچار نقصی گردند به همان نسبت امکان دارد به منشأ برخی از معضلات اساسی جامعه و به خصوص عامل خانمانسوز و بنیان‌برافکن خانواده تبدیل شوند.

با توجه به موقعیت کشور عزیزمان و اهداف رو به رشد که یکی از دغدغه‌های هر ایرانی، به‌ویژه مسئولین است که به جهانیان ثابت کنیم که نام ایران و ایرانی همیشه در جایگاه کشوری مرفعی، با فرهنگ، متمدن و پیشرو در عرصه‌های مختلف علم، صنعت، کشاورزی، پژوهش و... بوده و ماندگار خواهد بود، این اهم در گرو سلامتی جامعه، زودتر و مطلوب‌تر تحقق خواهد یافت و جامعه سالم نیز در گرو خانواده سالم و خانواده سالم وابسته به مادر و همسری سالم است؛ در غیر این صورت بسیاری از دغدغه‌های ذهنی به‌سوی عوامل دیگری متوجه می‌گردد و بنابراین انجام چنین پژوهش‌هایی امری ضروری و وظیفه هر سازمان و نهادی است که با پرداختن به جنبه‌های مختلف و از دیدگاه‌های مختلف در ریشه‌کن کردن این ویروس خانمانسوز و بنیان‌برافکن دست یاری به یکدیگر بپارند و راه‌هایی جهت رفع و پیشگیری آن ارائه نمایند.

بر این اساس و همچنین بررسی‌های مکرر و گوناگون محقق و مصاحبه با صاحب‌نظران و برخی افراد مسئول مراکز نگهداری زنان منحرف، پژوهش حاضر، انحرافات جنسی در بانوان را انحرافات اجتماعی محسوب نموده و با بررسی نظرات افراد مختلف در گروه‌های سنی متفاوت، با فرهنگ‌ها و اعتقادات متفاوت و میزان تحصیلات و شغل‌های گوناگون و همچنین بر اساس مجرد و متأهل بودن به بررسی عوامل اقتصادی، فرهنگی و خانوادگی مؤثر بر معضل انحرافات جنسی زنان می‌پردازد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع «کاربردی» است. با توجه به ماهیت موضوع و هدف‌های پژوهش از روش تحقیق «توصیفی - پیمایشی» استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانشجویان در کلیه رشته‌های موجود، کلیه کارکنان، مدیران، اساتید (هیأت علمی و مدعو)، اعم از خانم و آقا، متأهل و مجرد، ساکن شهر و روستا در دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردستان (جمعاً ۱۷۸۲ نفر) می‌باشد. از آنجا که در زمینه پژوهش حاضر تحقیقی به این صورت انجام نشده بود تا واریانس جامعه مشخص باشد، برای برآورد واریانس جامعه و تعیین حجم نمونه ابتدا یک گروه بیست نفری از آزمودنی‌ها به صورت تصادفی انتخاب شدند و از طریق توزیع پرسش‌نامه در بین آنها واریانس محاسبه شد.

بر اساس واریانس و فرمول حجم نمونه، (سرمد و بازرگان، ۱۳۷۲) ۱۳۲ نفر که شامل ۸۵ نفر دانشجو، ۲۱ نفر مدیر و استاد و ۲۶ نفر از کارکنان انتخاب شدند. در پژوهش حاضر از آنجا که یکی از اهداف پژوهش مقایسه دیدگاه‌های آزمودنی‌ها بود، از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای استفاده شده است.

جمع		مرد		زن		پاسخگویان
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۵/۹	۲۱	۱۱/۴	۱۵	۴/۵	۶	اساتید و مدیران
۶۴/۴	۸۵	۳۷/۱	۴۹	۲۷/۳	۳۶	دانشجویان
۱۹/۷	۲۶	۱۰/۶	۱۴	۹/۱	۱۲	کارکنان

جدول ۱: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنسیت و با تفکیک نقش

ابزار اندازه‌گیری و روش گردآوری داده‌ها

با توجه به اهداف پژوهش، برای گردآوری اطلاعات از پرسش‌نامه استفاده شده است؛ اما چون پرسش‌نامه استاندارد در این زمینه وجود نداشت از پرسش‌نامه محقق ساخته

استفاده شد. این پرسش‌نامه شامل ۴۶ سؤال بسته‌پاسخ از نوع مقیاس درجه‌بندی لیکرت و یک سؤال بازپاسخ است که با توجه به سؤال‌های اساسی پژوهش و بر اساس مطالعات در خصوص پیشینه پژوهش و همچنین تجربیات محقق که مدت هفت سال به‌طور متناوب با مراکز مشاوره و دانشگاه‌ها همکاری داشته است و نیز تبادل نظر با چند تن از مشاوران و متخصصان در زمینه سؤال‌های پژوهش تهیه شده است.

روایی پرسش‌نامه از روش روایی محتوا با استفاده از نظر متخصصان مورد تأیید قرار گرفت. ضریب پایایی پرسش‌نامه از طریق فرمول آلفای کرونباخ^۱ (۹۴/۳۵) به میزان ۹۵٪ برای پرسش‌نامه اطمینان‌آور است. تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش در دو سطح توصیفی و استنباطی و با استفاده از نرم افزار SPSS انجام شده است در سطح آمار توصیفی با استفاده از مشخصه‌های آماری نظیر (فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار) و در سطح آمار استنباطی از آزمون‌های t تک‌متغیره، آزمون t با دو گروه مستقل و آزمون تحلیل واریانس، استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

سؤال ۱: آیا عوامل خانوادگی بر انحرافات اجتماعی زنان مؤثر است؟ (جدول ۲)

T	Sig	S	$\bar{X}$	عوامل خانوادگی و انحرافات جنسی
۱۶/۵۷	۰/۰۰۰	۰/۴۷۷	۳/۶۸۹	

جدول ۲: توزیع میانگین نمرات پاسخگویان در خصوص

تأثیر عوامل خانوادگی بر انحرافات جنسی زنان

با توجه به اینکه t مشاهده‌شده در انحرافات جنسی از t بحرانی جدول در سطح خطای ۰/۰۱ (۲/۳۲) بزرگ‌تر می‌باشد، بنابراین H_0 رد می‌شود و فرضیه مقابل مبنی بر تأثیر عوامل خانوادگی بر انحرافات جنسی زنان پذیرفته می‌شود.

به‌منظور بررسی سؤال فوق موارد ذیل مورد بررسی قرار گرفت که به‌لحاظ اختصار از رسم جداول مربوط خودداری شده و فقط به‌بیان برخی نتایج حاصل پرداخته می‌شود.

۱. بررسی نقش ارتباط اعضای خانواده بر انحرافات جنسی زنان.
۲. بررسی تأثیر عدم توجه به‌نیازهای زنان بر انحرافات جنسی آنان.
۳. بررسی نقش نگرش، رفتار و آگاهی‌ها و تأثیر آن بر انحرافات جنسی زنان.
۴. بررسی تأثیر عوامل مربوط به قوانین، سنت‌ها و عقاید نسبت به ازدواج بر انحرافات جنسی زنان.

۵. بررسی تأثیر تجربه جنسی یا مشاهده آن در دوران کودکی بر انحرافات جنسی زنان.

۶. بررسی تأثیر عوامل محیطی بر انحرافات جنسی زنان.

به‌طور کلی نتایج حاصل از بررسی سؤال‌های مذکور نمایانگر آن است که آزمودنی‌ها عوامل ذیل را بر انحرافات جنسی زنان مؤثر دانسته‌اند:

- عدم روابط سالم و صمیمی بین والدین؛
- عدم روابط صمیمی بین والدین و فرزندان دختر؛
- جمعیت زیاد خانواده؛
- عدم توجه به‌نیازهای عاطفی، روحی و جنسی زنان؛
- تبعیض بین فرزندان دختر و پسر؛
- نگرش‌های بدبینانه و عدم آگاهی از نیازهای جنسی دختران؛
- ناآگاهی و برخورد ناصحیح در ارضای نیازهای جنسی دختران؛
- نگرش‌های سنتی ناصحیح نسبت به ازدواج مجدد؛
- ازدواج‌های تحمیلی، سختگیری‌های بی‌اساس در امر ازدواج و تفاوت سنی زیاد زوجین؛
- مشاهده یا تجربه‌های جنسی در دوران کودکی؛
- بی‌توجهی و ناآشنایی نسبت به محیط زندگی و حضور مهاجران خارجی.

سؤال ۲. آیا عوامل فرهنگی بر انحرافات جنسی زنان مؤثر است؟ (جدول ۳)

T	Sig	S	$\bar{X}$	عوامل فرهنگی و انحرافات جنسی
۴/۰۱	۰/۰۰۰	۰/۷۵۰	۳/۲۶۲	

جدول ۳: توزیع میانگین نمرات پاسخگویان در خصوص

تأثیر عوامل فرهنگی بر انحرافات جنسی زنان

با توجه به اینکه t مشاهده شده در انحرافات جنسی در سطح خطای $۰/۰۱$ ($۲/۳۲$) بزرگتر می باشد، H_0 رد می شود و فرضیه مقابل مبنی بر تأثیر عوامل فرهنگی بر انحرافات جنسی زنان پذیرفته می شود.

به منظور بررسی سؤال فوق، نقش رسانه ها، امکانات تفریحی - ورزشی و مطالعاتی بر انحرافات جنسی زنان مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاصل از بررسی سؤال های مذکور نمایانگر آن است که آزمودنی ها عواملی چون استفاده ناصحیح از تلفن همراه، دیدن تصاویر مبتذل از رسانه های گوناگون: اینترنت، تلویزیون، سینما، ویدئو و... و همچنین کمبود امکانات ورزشی، تفریحی، مطالعاتی را بر انحرافات جنسی زنان مؤثر دانسته اند:

سؤال ۳. آیا عوامل اقتصادی بر انحرافات جنسی زنان مؤثر است؟ (جدول ۴)

T	sig	S	$\bar{X}$	عوامل اقتصادی انحرافات جنسی
۲/۳۱۹	۰/۱۰	۰/۷۸۲	۳/۱۷۸	

جدول ۴: توزیع میانگین نمرات پاسخگویان در خصوص

تأثیر عوامل اقتصادی بر انحرافات جنسی زنان

با توجه به اینکه t مشاهده شده بر انحرافات جنسی در سطح خطای $۰/۰۱$ ($۲/۳۲$) کوچکتر است، فرضیه صفر رد نمی شود و فرضیه تحقیق مبنی بر تأثیر عوامل اقتصادی بر انحرافات جنسی زنان رد می شود؛ به عبارت دیگر عوامل اقتصادی بر انحرافات جنسی زنان مؤثر نیست. به منظور بررسی سؤال فوق، تأثیر عوامل سرپرست خانوار بودن، اعتیاد و بیکاری سرپرست خانواده، سختگیری های مالی و رفاه اقتصادی، کمبود و هزینه های گزاف امکانات ورزشی، تفریحی و مطالعاتی، بر انحرافات جنسی زنان مورد بررسی قرار

گرفت. نتایج حاصل از بررسی‌های فوق نشان داد که آزمودنی‌ها عواملی چون سرپرست خانوار بودن، بیکاری همسران، اعتیاد سرپرست خانواده و سختگیری‌های مالی و رفاه اقتصادی را از عوامل مؤثر بر انحرافات جنسی زنان دانسته؛ ولی عواملی چون بیکاری پدر خانواده و هزینه‌های گزاف امکانات ورزشی، تفریحی یا مطالعاتی را عامل مؤثری بر انحرافات جنسی ندانسته‌اند.

همچنین نتایج حاصل از نظر آزمودنی‌ها با توجه به متغیرهای جنس، شهر و روستا، مجرد و متأهل و نقش (استاد، مدیر، کارمند و دانشجو)، مورد مقایسه قرار گرفت که به لحاظ اختصار برخی نتایج ذکر خواهد شد.

سؤال ۴. آیا نظرات پاسخگویان زن و مرد در خصوص تأثیر عوامل خانوادگی، فرهنگی و اقتصادی بر انحرافات جنسی زنان متفاوت است؟

P	t	مرد		زن		عوامل مؤثر بر انحرافات جنسی
		S	X	S	$\bar{X}$	
۰/۴۴۲	۰/۴۷	۰/۴۹۰	۳/۶۹۴	۰/۴۶۳	۳/۶۸۱	خانوادگی
۰/۳۵۵	۰/۳۷۳	۰/۷۷۵	۳/۲۴۲	۰/۷۱۷	۳/۲۹۱	فرهنگی
۰/۴۷۶	۰/۰۶۱	۰/۷۵۳	۳/۱۸۱	۰/۸۲۹	۳/۱۷۳	اقتصادی

جدول ۵: مقایسه نظرات پاسخگویان زن و مرد در خصوص عوامل خانوادگی، اقتصادی و فرهنگی بر انحرافات جنسی زنان

با توجه به اینکه t تفاوت بین میانگین‌های مشاهده‌شده در خصوص تأثیر عوامل خانوادگی، فرهنگی و اقتصادی بر انحرافات جنسی زنان در سطح $p < ۰/۰۱$ معنادار نیست، بین نظرات پاسخگویان زن و مرد در خصوص تأثیر عوامل خانوادگی، فرهنگی و اقتصادی بر انحرافات جنسی زنان تفاوت معناداری وجود ندارد.

سؤال ۵. آیا نظرات پاسخگویان زن و مرد مجرد و متأهل در خصوص تأثیر عوامل خانوادگی، فرهنگی و اقتصادی بر انحرافات جنسی زنان متفاوت است؟

P	F	متاهل				مجرد				عوامل مؤثر بر انحرافات جنسی
		مرد		زن		مرد		زن		
		S	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	
۰/۰۶۱	۳/۵۶۱	۰/۰۸۲	۳/۷۶۴	۰/۱۳۴	۴/۰۶۴	۰/۰۶۸	۳/۶۴۶	۰/۰۷۲	۳/۵۷۸	خانوادگی
۰/۱۷۵	۱/۸۷۵	۰/۱۳۱	۳/۳۴	۰/۲۱۳	۳/۷۴	۰/۱۰۹	۳/۱۷۱	۰/۱۱۴	۳/۱۶۴	فرهنگی
۰/۵۷۸	۰/۳۱۴	۰/۱۳۷	۳/۳۳۲	۰/۲۲۴	۳/۵۰۸	۰/۱۱۵	۳/۰۷۷	۰/۱۲۰	۳/۰۷۸	اقتصادی

جدول ۶: مقایسه نظرات پاسخگویان مجرد و متأهل در خصوص عوامل خانوادگی، فرهنگی و اقتصادی بر انحرافات جنسی زنان

با توجه به اینکه F مشاهده شده در خصوص تأثیر عوامل خانوادگی، فرهنگی و اقتصادی بر انحرافات جنسی در سطح $p < ۰/۰۱$ معنادار نیست، بین نظرات پاسخگویان زن و مرد متأهل و مجرد در خصوص تأثیر عوامل خانوادگی، فرهنگی و اقتصادی بر انحرافات جنسی زنان تفاوت معنادار آماری وجود ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

پدیده‌های اجتماعی به‌جهت ماهیت پیچیده‌ای که دارند، کمتر با رویکرد تک‌عاملی تبیین می‌شوند؛ از این‌رو بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر انحرافات جنسی نیز از این قاعده مستثنا نیست. این عوامل ممکن است بسیار متعدد و دارای جنبه‌های خرد و کلان اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، شخصیتی، روحی - روانی و... باشد.

در پژوهش حاضر نیز با بررسی جنبه‌های مختلف خانوادگی، فرهنگی و اقتصادی، به بررسی انحرافات جنسی زنان که بر اساس مطالعات انجام‌شده و همچنین تجربیات چندساله مشاوره محقق، تصور می‌شد در اولویت بررسی باشند، از دیدگاه قشر تحصیل کرده و اکثریت آنان یعنی ۸۶/۶٪ سن ۳۱ - ۱۸ (قشر جوان) مورد بررسی قرار گرفت و همان‌گونه که نتایج جداول ۲ و ۳ و بررسی پاسخ‌های آزمودنی‌ها نیز نشان می‌دهد، سؤال‌های اول و دوم پژوهش مبنی بر تأثیر عوامل خانوادگی و فرهنگی بر انحرافات جنسی زنان در سطح ۹۹٪ اطمینان، مورد تأیید قرار گرفت. چنانچه جامعه‌شناسان نیز بر این باورند همان‌طور که

خانواده عامل مؤثری در انجام رفتارهای انحرافی می‌باشد، یکی از مهم‌ترین عواملی است که می‌تواند بیشترین نقش را در جلوگیری از بروز انحرافات و جرائم اجتماعی ایفا نماید. بنابراین اگر محیط خانواده در دوران کودکی فرد، یک محیط سالم و مناسب باشد، احتمال مصونیت فرد از انجام رفتارهای انحرافی و ناپه‌نجار بسیار فراوان است. (ستوده، ۱۳۷۳)

در پژوهش حاضر عوامل گوناگون خانوادگی از جمله «روابط والدین، جدایی والدین، رفتارهای ستیزه‌جویانه، روابط سرد خانواده، مهاجرت، بی‌توجهی به سلامت و امنیت محیط اجتماعی، جمعیت زیاد خانواده، ازدواج‌های تحمیلی، تفاوت سنی زیاد زوجین، سن ازدواج، بی‌توجهی به نیازهای عاطفی و جنسی زنان، بی‌احترامی و توجه نکردن به شخصیت زنان، عدم آگاهی نسبت به نیازهای جنسی و عواقب انحرافات جنسی، مشاهده یا تجربه‌های جنسی دوران کودکی و... مورد توجه قرار گرفت. در بین سؤال‌هایی که عوامل خانوادگی را مورد بررسی قرار می‌داد، سؤال شماره (۱) با ۹۰/۵٪ بیشترین درصد موافقت را به‌خود اختصاص داده است؛ یعنی اینکه آزمودنی‌ها ارتباط صمیمانه والدین را یکی از مهم‌ترین عوامل در جلوگیری از انحرافات جنسی دانسته‌اند و این در صورتی است که این میزان موافقت اعلام‌شده بیش از اعلام موافقت در خصوص روابط صمیمانه یکی از والدین با دختران می‌باشد که در این آزمون هر دو رابطه فوق با ۸۶٪ اعلام موافقت نشان از آن دارد که گرچه روابط صمیمی بین فرزندان و والدین امری ضروری است و مانع محکم انحراف است؛ اما روابط بین والدین مهم‌تر می‌باشد چراکه اگر مربیان و مدیران خانواده، آگاه، مدبر و در واقع مدیران شایسته‌ای باشند سایر ویژگی‌ها، روابط و رفتارها نیز در سایه تدبیر و آگاهی آنها رقم خواهد خورد و این چیزی است که آزمودنی‌ها کاملاً بدان واقف بوده‌اند و چنانچه والدین گرمی نسبت به این مسأله واقف گردند که مهم‌ترین عامل مشکلات دختران خود را به‌دست خویش رقم می‌زنند شاید کمی بیشتر در رفتارهای خود تجدیدنظر و تأمل نمایند؛ همچنین به‌ترتیب سؤال‌های دیگری بیشترین درصد موافقت را کسب نموده و آزمودنی‌ها بی‌توجهی به آنها را عامل ضروری و اساسی معضل انحرافات جنسی زنان دانسته‌اند که

عبارتند از: بی‌توجهی به نیازهای عاطفی دختران، بی‌توجهی به نیازهای جنسی همسر، ارتباط صمیمانه پدر و دختر، ارتباط صمیمانه مادر و دختر که هر دو به یک اندازه با ۸۶٪ نظر موافق اعلام شده و این نشان از این حقیقت دارد که ارتباط بین پدر و دختران باید به همان اندازه ارتباط مادر و دختر صمیمی و دوستانه باشد؛ چراکه دختران به همان نسبت که نیاز به مادر و عواطف مادرانه دارند، به پدر و نوازش‌های پدرانه نیز محتاج‌اند.

چه بسیار دخترانی که به سبب بی‌مهری‌های خانوادگی به‌ورطه انحرافات کشیده شده‌اند؛ چنانچه ۴۳/۵٪ زنان روسپی در زمان زندگی با خانواده به میزان زیادی کمبود محبت احساس کرده‌اند؛ در حالی که زنان عادی تنها ۲/۷٪ با این موقعیت روبرو بوده‌اند. (علیایی، ۱۳۸۴) لذا باید توجه نمود قبل از آنکه فردی روسپی شود، به گونه‌ای که این عمل برای او به صورت یک شغل درآید، زمینه‌های آسیب‌پذیری در او شکل می‌گیرد که از منظر روان‌شناسی اجتماعی در سوق دادن فرد به تمام اشکال عرضه و تقاضای جنسی مؤثر است. این زمینه‌ها و عوامل عبارتند از: فقدان حمایت اجتماعی، سرپرستی بد، فقدان پدر، مادر یا هر دو، تجربه جنسی در دوران اولیه رشد، تجربه مکرر ناکامی، مقایسه اجتماعی، اجبار، پاداش، تجرد و نیاز جنسی، سبک‌های تربیتی ناموفق و... (ابهری، ۱۳۸۱)

جهت بررسی عوامل فرهنگی به بررسی وسایل ارتباط جمعی، عوامل محیطی و امکانات فرهنگی پرداخته شده است. البته در خصوص تأثیر وسایل ارتباط جمعی تحقیق جامعی صورت نگرفته؛ زیرا تأثیر آن قابل مشاهده و بالاتر از آن قابل کنترل نیست.

در پژوهش حاضر سؤال‌های ۲۹، ۳۰ و ۳۱ هر یک با ۷۵/۵٪، ۷۴٪ و ۵۴/۹٪ موافقت به نحوی دیدن تصاویر محرک از طرق گوناگون: اینترنت، فیلم‌های ویدیویی، سینمایی و تلویزیونی را مؤثر بر انحرافات جنسی دانسته‌اند. و این در جهت یافته‌های پژوهش شیخاوندی (۱۳۵۳) است. ایشان دریافته‌اند که فیلم‌های سینمایی، تلویزیونی و ویدیویی از عوامل بسیار مؤثر در کثرت‌فزاری و بزهکاری نوجوانان هستند و نمایش فیلم‌های هیجان‌انگیز و صحنه‌های جنایت در تشدید کجروی‌ها اثر بسزایی دارند؛ بنابراین

همان‌گونه که رسانه‌ها نقش‌های مثبت اطلاع‌رسانی، کنترل اجتماعی و... را دارند، ممکن است دارای آثار نامطلوب از جمله عادی‌سازی هنجارشکنی، ایجاد امواج جرم، خشونت و پرخاشگری، فحشا و بی‌بندوباری و... نیز باشند. (ضمیری، ۱۳۸۲)

ما در عصر ارتباطات زندگی می‌کنیم و از آن ناگزیریم؛ چراکه تداوم و گسترش پیشرفت بشریت وابسته به آنها است؛ لذا آیا نتایج نشان از عدم برنامه‌ریزی درست و یا به عبارت بهتری عدم توجه به نیازها، عدم آموزش صحیح و عدم آگاهی ندارد؟ چنانچه نتایج سؤال‌های عدم آگاهی از نیازهای جنسی و نحوه صحیح برخورد با آنها و عدم آگاهی از عواقب آن با ۷۸/۸٪ و ۷۸/۲٪ بیشترین درصد موافقت، شاهدی بر این ادعاست و نشان از فقر آگاهی و آموزشی است. بر اساس نتایج جدول (۴) آزمونی‌ها تأثیر عوامل اقتصادی را نسبت به سایر عوامل بر انحرافات جنسی زنان کمتر دانسته‌اند. در بررسی سؤال فوق عواملی چون سرپرست خانوار بودن، بیکاری، رفاه اقتصادی، کمبود امکانات تفریحی، ورزشی، فرهنگی و هزینه‌های گراف آنها مورد بررسی قرار گرفته است که البته عواملی چون سرپرست خانوار بودن و بیکاری همسران و کمبود امکانات از جمله عوامل مؤثر بر انحرافات شناخته شده است. چنانچه آمارها نشان می‌دهند بیش از یک میلیون نفر زن سرپرست خانوار وجود دارد که میزان فقر و بی‌سوادی آنان به‌طرز معناداری از متوسط عمومی بالاتر است که صرف‌نظر از مشکلات اقتصادی، بحران‌های روحی ناشی از احساس تنهایی و عدم پشتوانه عاطفی، بحران‌های جنسی را به‌همراه دارد؛ (مرکز اطلاعات و آمار شورای فرهنگی - اجتماعی زنان، ۱۳۸۳) ولی عواملی چون بیکاری پدر خانواده، یا هزینه‌های امکانات تفریحی و فرهنگی را عوامل مؤثری ندانسته‌اند. شاید یکی از دلایل عمده آن این است که قریب به ۸۶/۶٪ آزمون‌شوندگان را قشر جوان تشکیل داده که بیش از ۶۶٪ آنان نیز مجرد هستند و چنانچه در مباحث قبلی نیز ذکر شد جوانان بیشتر تمایل به انحرافات جنسی را کمبود محبت و عدم روابط سالم با والدین و کمبودهای عاطفی و عدم توجه به شخصیت دانسته‌اند؛ در تحقیقی ۷۰/۱٪ سن ورود به روسپیگری بین ۲۸ - ۱۷ بوده و همچنین ۴۴/۲٪

یعنی نیمی از زنان روسپی احساس بی‌ارزشی نزد خانواده داشته‌اند؛ در صورتی که این رقم برای زنان عادی ۳/۴٪ می‌باشد. (علیایی، ۱۳۸۴)

از آنجا که بیش از نیمی از پاسخگویان افراد مجرد بودند، توجیه اقتصادی انحرافات جنسی زنان را مسئولیت و سرپرستی خانواده دانسته‌اند؛ در حالی که نتایج سؤال‌ها تأثیر بیکاری همسران و پدران را کاملاً متضاد یکدیگر بیان می‌کنند.

گرچه انگیزه‌های اقتصادی بی‌تأثیر نیست؛ ولی قدرت عوامل خانوادگی، فرهنگی و محیطی می‌تواند حتی عوامل اقتصادی را تحت‌الشعاع قرار دهد. این نتیجه نیز با نتایج تحقیق سوترلند و لاک همخوانی دارد؛ چنانکه پس از بررسی ده‌هزار نفر زاغه‌نشین اعلام کردند که فقر به‌تنهایی عامل به‌وجودآورنده کجروی نیست؛ بلکه عوامل متعدد فردی و اجتماعی، از جمله روابط سرد خانواده، جدایی از همسر، تعارض در رفتار و احساس و... عوامل مؤثری هستند. (فرجاد، ۱۳۸۶) بنابراین در دنیای امروز صرف سخن گفتن از انحرافات و پیامدهای ناشی از آن و زمزمه‌های ناصحانه سردادن، کاری ساده‌لوحانه و به‌غایت عملی غیر مسئولانه است؛ زیرا در جوامع پیچیدهٔ امروزی عملکرد همهٔ نهادهای اجتماعی متأثر از یکدیگراند.

پیداست که در چنین اوضاعی هیچ نظامی یا نهادی به‌اندازه نهاد خانواده عملکرد سایر نهادها را آینه‌وار منعکس نمی‌کند؛ به عبارت دیگر در دنیای امروز نهاد خانواده به‌خوبی منعکس‌کننده رویدادهای مربوط به یک جامعه است؛ بنابراین، گرچه یافته‌های این تحقیق نیز مؤید آن است که از هم گسیختگی نهاد خانواده، روابط سرد و خشونت‌آمیز، ازدواج‌های تحمیلی، بی‌توجهی به نیازهای عاطفی و جنسی و... عوامل مهمی برای به‌انحراف کشیده شدن زنان محسوب می‌شود؛ اما همان‌گونه که در پژوهش نیز این نتایج مشهود است باید یادآور شد که در بیشتر موارد بیکاری، مهاجرت و ناآشنایی با محیط که خود معلول عواملی چون یافتن کار یا کسب درآمدهای بیشتر می‌باشد، علت اصلی انحرافات و از هم گسیختگی و مغشوش شدن روابط خانوادگی است. پیداست در جامعه‌ای که بسیاری از افراد جویای کار

با درهای بسته روبرو می‌شوند، جامعه‌ای که در آن شکاف اقتصادی بین افراد غوغا می‌کند، جامعه‌ای که حتی نوجوان به‌راحتی می‌تواند مواد مخدر تهیه کند و یا خود پخش‌کننده آن باشد، آسیب‌های اجتماعی گسترش می‌یابد و همه‌گیر می‌شود. چنانکه بر اساس آمار ناجا تعداد افراد ربوده‌شده بر حسب انگیزه‌های جنسی در سال ۱۳۷۶ از ۴۵ نفر به ۳۳۴ نفر در سال ۱۳۸۰ افزایش یافته است. (حسینی، ۱۳۸۱)

بر اساس نتایج تحقیق برخی از عوامل مؤثر بر انحرافات جنسی زنان عبارتند از:

- روابط ناسالم، غیر دوستانه و خشونت‌آمیز بین والدین؛
- روابط سرد و خشونت‌آمیز بین والدین و فرزندان؛
- عدم توجه به نیازهای عاطفی، جنسی و شخصیتی زنان؛
- عدم آگاهی از نیازهای جنسی و برخورد صحیح، عدم آگاهی از عواقب انحرافات جنسی و سرکوبی شدید امیال جنسی؛
- ازدواج‌های تحمیلی، تفاوت زیاد سن بین زوجین، سختی‌ها و سختگیری‌های ازدواج؛
- تجاوز جنسی در دوران کودکی، مشاهده رفتارها و تصاویر جنسی محرک. (نتایج تحقیقی در مورد زنان روسپی تهران نشان می‌دهد که ۲۲/۵٪ از آنان را محارم، در سن پنج سالگی مورد تجاوز جنسی قرار داده‌اند.) (رمضان‌نرگس، ۱۳۸۳)
- تبعیض بین دختران و پسران؛
- سختگیری‌های مالی خانواده یا همسران؛
- جمعیت زیاد خانواده، مهاجرت و عدم توجه به سلامتی محیط؛
- اعتیاد خانواده، بی‌سوادی والدین، فقر و بیکاری؛
- عدم امکانات و هزینه‌های گزاف امکانات ورزشی، تفریحی و آموزنده و سرگرم‌کننده برای بانوان که شاید یکی از عوامل عمده محسوب می‌شود و نشان از آن دارد که ما باید به اوقات فراغت زنان بیش از پیش بیندیشیم.

در پی این بررسی‌هاست که هزاران سؤال ذهن‌ها را به‌خود معطوف می‌کند.

در واقع چه عواملی مانع از ارائه ساده‌ترین روش‌های جلوگیری از این مصایب می‌باشند؟

پیشنهادهای و راهبردها

بر اساس نتایج حاصل از پژوهش پیشنهاد می‌گردد:

۱. ایجاد کلاس‌های آموزشی مناسب و مطلوب جهت ارائه آگاهی‌های صحیح و ضروری در خصوص ویژگی‌های جسمی، ذهنی، عاطفی و جنسی و نحوه برخورد مناسب با آنها از دوران بلوغ.

۲. تقویت کمی و کیفی کلاس‌های آموزش خانواده با تأکیدات بیشتر در خصوص توجه به ویژگی‌های شخصیتی، جنسی و عاطفی فرزندان به خصوص دختران و همچنین مادرانشان و الزام شرکت در کلاس‌های فوق برای والدین.

۳. توجه بیشتر و برنامه‌ریزی صحیح برای گذراندن اوقات فراغت زنان در کلیه گروه‌های سنی و به خصوص بانوان خانه‌دار در سیاست‌های خرد و کلان کشور.

۴. ایجاد و گسترش مراکز رفاهی، تفریحی، ورزشی و آموزشی مناسب و مطلوب همراه با هزینه‌های دولتی جهت غنی نمودن اوقات فراغت زنان.

۵. تشکیل کلاس‌های آموزشی غنی و مطلوب در خصوص نگهداری، نحوه صحیح برخورد با فرزندان متناسب با سن، جنس و نیازهای ایشان و ملزم به گذراندن این کلاس‌ها و اخذ گواهی حضور برای والدین و ارائه این گواهی‌ها جهت ثبت‌نام فرزندان در مدارس.

۶. ایجاد مراکز حمایت از زنان و دختران آسیب‌دیده از خانواده (والدین یا همسران) و حفظ و نگهداری آنان تا زمان رفع مشکل ایشان با قطعیت.

رعایت ماده مذکور نه تنها می‌تواند از هزینه‌های گزاف مراکز نگهداری زنان بزهکار همچون بهزیستی، زندان و... بکاهد؛ بلکه موجب می‌شود که اولاً از متواری شدن دختران و زنان از خانواده‌ها و جامعه به سبب عدم امنیت عاطفی و روانی یا حتی جسمی جلوگیری نماید؛ چنانچه تعداد دختران فراری در سال ۱۳۷۸ نسبت به سال ۱۳۶۵ بیست برابر شده

است. ثانیاً مانع از برچسب‌های «خیابانی، فراری، زندانی و...» شده که هر یک از عواقب نافرجام آتی این افراد خبر می‌دهد. ثالثاً باعث می‌شود تا خانواده‌ها و جامعه بیشتر مراقب رفتارهای خود با زنان بوده و در رعایت حقوق ایشان سعی کند؛ چراکه در صورت عدم رعایت، عملاً با قانون و مراکز قانونی مواجه خواهند بود. رابعاً می‌تواند راهگشایی باشد برای آن دسته از زنانی که امنیت عاطفی و روانی خود را در کنار همسران خویش با اخذ مهریه‌های سنگین دنبال می‌کنند.

۷. تضمین امنیت اقتصادی و اجتماعی افراد جامعه و به‌خصوص زنان سرپرست خانوار و مبارزه با تورم از طریق ثبات اقتصادی.

۸. تسهیل ازدواج جوانان از طریق تأمین شغل، تهیه مسکن و تأمین جهیزیه.

۹. کاهش رشد جمعیت و کنترل مهاجرت‌های بی‌رویه به شهرهای بزرگ و تأمین امکانات شغلی و رفاهی در روستاها و مناطق محروم به‌منظور جلوگیری از مهاجرت بیکاران به شهرهای بزرگ، یکی از عوامل پیشگیری از اشاعه روسپیگری است.

منابع و مآخذ

۱. ابهری، مجید، ۱۳۸۱، «بررسی معضل روسپیگری با صاحب‌نظران»، فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی بانوان، ش ۱۶.
۲. حسینی، سیدرضا، ۱۳۸۱، «نگاهی به آمار جرایم در ایران، آسیب‌های اجتماعی و روند تحول آن در ایران»، انجمن جامعه‌شناسی ایران، مجموعه مقالات اولین همایش ملی آسیب‌های اجتماعی در ایران، ج ۱، بی‌جا، بی‌نا.
۳. دورانت، ویل، ۱۳۷۰، تاریخ تمدن، ترجمه احمد آرام، ع. پاشایی و امیرحسین آریان‌پور، تهران، آموزش انقلاب اسلامی.
۴. راوندی، مرتضی، ۱۳۶۸، تاریخ اجتماعی ایران، تهران، نگاه.
۵. رمضان‌نرگس، رضا، ۱۳۸۳، «تجاوز و بزه‌دیده‌گی زنان»، فصلنامه کتاب زنان، ش ۲۳.
۶. ستوده، هدایت‌الله، ۱۳۷۳، مقدمه‌ای بر آسیب‌شناسی اجتماعی، تهران، آوای نور.

۷. ستوده، هدایت‌الله، ۱۳۸۶، *آسیب‌شناسی اجتماعی*، چ ۱۸، تهران، آوای نور.
۸. شیخاوندی، داور، ۱۳۵۳، *جامعه‌شناسی انحرافات و آسیب‌شناسی اجتماعی*، چ ۲، تهران، نشر و پخش کتاب.
۹. ضمیری، محمدرضا، ۱۳۸۲، «رسانه‌ها و انحرافات جنسی»، *کتاب زنان*، ش ۸.
۱۰. علیایی، شهین، ۱۳۸۴، «عوامل تن دادن زنان به روسپیگری»، *انجمن جامعه‌شناسی ایران*، مجموعه مقالات آسیب‌های اجتماعی ایران، تهران، آگاه.
۱۱. فرانی، هما، ۱۳۷۵، «بهداشت روانی در دختران و زنان جوان»، مرکز اطلاعات و آمار شورای فرهنگی اجتماعی زنان، بی‌جا، بی‌نا.
۱۲. فرجاد، محمدحسین، ۱۳۸۶، *آسیب‌شناسی کجروی‌های اجتماعی*، تهران، مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضاییه.
۱۳. قاسمی‌روشن، ابراهیم، ۱۳۸۲، «توانمندی خانواده در پیشگیری از انحرافات اجتماعی»، *فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان*، ش ۱۷.
۱۴. مرکز اطلاعات و آمار شورای فرهنگی اجتماعی زنان، ۱۳۸۳، «زن از نگاهی دیگر»، *پاسدار اسلام*، ش ۲۴۹.
۱۵. مصری، کتایون، ۱۳۸۴، «زنان قربانیان آسیب جامعه‌اند»، مرکز اطلاعات و آمار شورای فرهنگی اجتماعی زنان، *دو ماهنامه حقوق زنان*، ش ۲۶، مهر و آبان.
16. Doob, C., 1988, *Sociology: An Introduction*, NewYork: longmanm, 2Ed.
17. Gregersen, E., 1983, *sexual practices*, NewYork: Franklin Walls Company.
18. Jolin, A., 1994, "On the Backs of working prostitutes: Feminist Theory and prostitution policy", *Crime and Delinquency*, 40: 109 - 83.